

Nicole Krauss: Velký dom

Nicole Krauss
Great House

Copyright © 2010 by Nicole Krauss
Translation © Otto Havrila 2011
Design & Layout © Janka & Palo Bálík 2011
Slovak edition © Artforum 2011

Artforum

Venujem Sashe a Cy

Všetci vstaňte

Rozprávajte mu niečo.

VAŠA СТИХОДНОСЋ, v zime roku 1972 sme sa s R.-om rozišli, či skôr on sa rozišiel so mnou. Dôvody, ktoré uviedol, boli nejasné, ale ten hlavný spočíval v tom, že v hĺbke duše, ktorú podľa neho vôbec nepoznám, je zbabelý a hodný opovrhnutia a že musí odísť ako choré zviera, až kým nebude lepší a nezaslúži si ľudskú spoločnosť. Vyhovárala som mu to – chodila som s ním takmer dva roky, jeho tajomstvá boli mojimi tajomstvami, keby bol čo len trochu krutý alebo zbabelý, vedela by som to prvá –, ale nič nepomáhalo. Tri týždne po tom, čo sa odsťahoval, mi poslal pohľadnicu (bez spiatočnej adresy) so slovami, že aj keď bolo naše rozhodnutie, ako to nazval, ťažké, nedalo sa mu vyhnúť, a ja som si musela priznať, že náš vzťah sa nadobro skončil.

Cítila som sa mizerne, ale potom mi bolo zase lepšie. Poviem vám len toľko, že som vôbec nevychádzala von, ani len za svojou babkou, a ani som nikoho neprijímala. Napodiv mi pomáhalo iba to, že stále pršalo a stále som musela chodiť po byte so zvláštnym malým mosadzným kľúčikom, vyrobeným špeciálne na uťahovanie skrutiek na oboch stranách starých okenných rámov – keď sa uvoľnili, okná za vetristého počasia vŕzgali. V byte bolo šesť okien a len čo som utiahla skrutky na jednom, už skuvínalo druhé, takže som s kľúčikom v ruke utekala k nemu a potom som si možno na polhodinu sadla v tichu na jedinú stoličku, čo tam bola. Istý čas som mala pocit, že svet je nekonečný dážď a večné

uťahovanie skrutiiek. Keď sa napokon vyjasnilo, šla som sa prejsť. Všade bola voda, nehybná a ligotavá, z ktorej vyžaroval pokoj. Prechádzala som sa dlho, najmenej šesť, sedem hodín, po štvrtiach, v ktorých som nebola nikdy predtým a ani nikdy potom. Keď som sa vrátila domov, bola som vyčerpaná, no mala som pocit, akoby som sa od čohosi očistila.

ZMYLA mi z rúk krv a dala mi čisté tričko, možno aj vlastné. Myslela si, že som vaša milenka či dokonca manželka. Ešte nikto za vami neprišiel. Neodídeme od vás. *Rozprávajte mu niečo.*

KRÁTKO nato vyniesli cez veľké okno v obývačke R.-ovo koncertné krídlo, presne tadiaľ, kadiaľ ho kedysi dávali dnu. Bola to posledná vec, ktorú si mal ešte vziať, a pokiaľ bol klavír tam, bolo to, akoby R. ani neodišiel. Celé tie týždne, čo som bola s klavírom sama, kým poň neprišli, som ho občas potľapkala, keď som prechádzala okolo, ako ho potľapkával R.

O niekoľko dní neskôr mi zavolať starý priateľ Paul Alpers, chcel mi povedať, čo sa mu snívalo. Bol spolu s veľkým básnikom Césarom Vallejom na dedine v dome, ktorý patril Vallejovým rodičom, keď bol malý. Dom bol prázdny a všetky steny boli natreté na modro-bielo. Celé to pôsobilo veľmi pokojným dojmom, povedal Paul, a vo sne si pomyslel, že Vallejovi naozaj praje šťastena, keď má taký pokoj na prácu. Vyzerá to ako dočasné bydlisko pred smrťou, povedal mu Paul. Vallejo ho nepočul a Paul mu to musel ešte dvakrát zopakovať. Básnik, ktorý v skutočnom živote zomrel štyridsaťšesťročný bez haliera a v búrke, ako predpovedal, napokon pochopil a prikývol. Prv ako vkročili do domu, Vallejo rozprával Paulovi, ako si jeho strýko občas – zvyčajne na popolcovú stredu – namočil do blata prst a urobil mu na čele krížik. A potom, povedal Vallejo (vravel Paul), urobil niečo, čo som nikdy nepochopil. Aby to znázornil, namočil si do blata dva prsty a namaloval Paulovi pod nosom fúzy. Obaja sa zasmiali. Na celom sne, povedal Paul, bol najzarážajúcejší pocit spoluviny, akoby sa poznali už dlhé roky.

Keď sa Paul prebudil, spomenul si hneď na mňa, pretože v druhom ročníku na vysokej sme sa stretávali na seminári o avantgardných básnikoch. Spriatelili sme sa, lebo sme mali vždy rovnaké názory a nikto s nami nesúhlasil, a to čím ďalej, tým vehementnejšie, a časom medzi nami vzniklo spojenectvo, ktoré nezaniklo ani po všetkých tých rokoch – piatich. Spýtal sa, ako sa mám, čím narážal na náš rozchod s R.-om, o ktorom mu zrejme niekto povedal. Odvetila som, že dobre, len mám pocit, že mi vypadávajú vlasy. Povedala som mu aj to, že spolu s R.-om zmizol klavír, kreslo, stoličky, posteľ, ba aj strieborné veci, lebo keď som sa s ním zoznámila, mala som viac-menej iba kufor, zatiaľ čo on trónil ako Budha uprostred nábytku po svojej matke. Paul povedal, že pozná jedného človeka, básnika, známeho jedného jeho známeho, ktorý sa vracia do Čile a možno sa bude chcieť zbaviť nábytku. Zavolať mu a naozaj, básnik Daniel Varsky nevedel, čo si počať s niekoľkými kusmi nábytku, ktoré nechcel predať, lebo nevedel, či si to neskôr nerozmyslí a nevráti sa do New Yorku. Paul mi dal jeho číslo a povedal, že mu mám zavolať. Telefonát som odkladala niekoľko dní, pretože mi bolo trápne volať cudziemu človeku, že chcem jeho nábytok, hoci to už bolo dohodnuté, ale aj preto, lebo za ten mesiac, čo odišiel R. a s ním aj všetky jeho veci, som si zvykla, že nič nemám. Problém vznikol len vtedy, vaša ctihodnosť, keď niekto prišiel a v jeho tvári som si prečítala, ako biedne žijem.

Keď som napokon Danielovi Varskému zavolať, zdvihol hneď na prvé zvonenie. Keďže nevedel, kto volá, v jeho pozdrave som začula opatrnosť, ktorú som si neskôr spojila s Danielom Varským a všeobecne s Čilčanmi, hoci som ich stretla len zopár. Chvíľu mu trvalo, kým prišiel na to, kto som, že som známa jedného jeho známeho, a nie nejaká šibnutá ženská, ktorá má záujem o jeho nábytok, lebo počula, že sa ho chce zbaviť – alebo hádam zapožičať –, chvíľu, počas ktorej som sa ospravedlňovala a vysvetľovala, že mám iba matrac, plastový riad a jednu stoličku. No len čo mu svitlo (Aha! Jasně! Prepáčte! Všetko to čaká len na

vás.), hlas mu zmäkol a zároveň zosilnel a odrazu bol zhovorčivý, čo som si takisto začala spájať s Danielom Varským a s každým, kto pochádzal z tej dýky namierenej na srdce Antarktídy, ako raz Čile nazval Henry Kissinger.

Býval na druhom konci Manhattanu, na rohu Stoprvej ulice a Central Park West. Cestou som sa zastavila u babky, ktorá bývala v domove pre seniorov na West End Avenue. Už ma nespoznávala, ale keď som sa s tým zmierila, zistila som, že som s ňou veľmi rada. Zvyčajne sme sedeli a najprv hovorili na storaký spôsob o počasí a potom o dedovi, ktorý ju fascinoval aj desať rokov po smrti, akoby bol pre ňu každým rokom svojej neprítomnosti alebo ich spoločného života stále väčšou záhadou. Rada sedávala na pohovke v hale, mala na sebe všetky šperky a žasla – To všetko patrí mne? pýtala sa ma zakaždým a ukázala rukou okolo seba. Vždy, keď som prišla, kúpila som jej u Zabara kakaovú bábovku. Zo slušnosti zakaždým kúsok zjedla, koláč sa jej mrvil do lona a lepil na pery, a keď som odišla, zvyšok rozdala sestričkám.

Keď som prišla na Stoprvú ulicu, Daniel Varsky ma pustil domovým telefónom dnu. Kým som čakala v špinavej chodbe na výťah, zišlo mi na um, že sa mi jeho nábytok možno ani nebude páčiť, lebo bude tmavý alebo inak neznesiteľný, ale na to, aby som z toho elegantne vycúvala, už bude neskoro. No keď otvoril dvere bytu, pravý opak bol pravdou: svetlo ma priam zaplavilo, až som musela prižmúriť oči a chvíľu som mu vôbec nevidela tvár, iba siluetu. Zacítila som aj vôňu akéhosi jedla, neskôr vysvitlo, že je to baklažán, ktorý sa naučil pripravovať v Izraeli. Keď som si privykla na svetlo, prekvapilo ma, aký je Daniel Varsky mladý. Čakala som niekoho staršieho, keďže Paul povedal, že jeho priateľ je básnik, a hoci sme obaja písali alebo sa pokúšali písať poéziu, dávali sme si pozor, aby sme o sebe nehovorili ako o básnikoch, lebo toto označenie sme prisudzovali autorom, ktorým už niečo vyšlo, a to nielen v časopise, ale v ozajstnej knihe, ktorá sa predáva v kníhkupectve. Keď tak nad tým dnes premýšľam, táto definícia básnika bola až trápne konvenčná, a hoci sme sa s Paulom

a inými našimi kamarátmi pýšili, akí sme literárne kultivovaní a nároční, v tých časoch boli naše ambície nedotknuté, čo nás do istej miery zaslepovalo.

Daniel mal dvadsaťtri rokov, bol odo mňa o rok mladší, a hoci ešte nevydal zbierku básní, zdalo sa, že trávil čas príjemnejšie, s väčšou fantáziou alebo by sa hádam dalo povedať, že ho čosi hnalo chodiť po svete, stretávať sa s ľuďmi a všeličo zažívať, čo som každému takému človeku, nielen Danielovi, úprimne závidela. Posledné roky cestoval, býval v rôznych mestách, prespával na dlážke v bytoch ľudí, ktorých postretal, a niekedy aj vo vlastnom byte, keď sa mu podarilo presvedčiť matku či babku, aby mu poslali peniaze, ale teraz ide konečne domov, aby zaujal miesto po boku svojich priateľov, s ktorými vyrastal a ktorí v Čile bojovali za oslobodenie, revolúciu či aspoň socializmus.

Baklažán bol hotový, a kým Daniel nosil na stôl, povedal, aby som si obzrela ten nábytok. Byt bol malý, ale na juh bolo obrátené veľikánske okno, cez ktoré prúdilo všetko to svetlo. Najzarážajúcejší však bol neuveriteľný neporiadok – na dlážke sa povalovali papiere, polystyrénové poháre zababrané od kávy, poznámkové bloky, sáčky, lacné gumové topánky, platne a obaly z nich. Iný človek by povedal aspoň: Prepáč mi ten neporiadok, alebo by žartom prehodil, že sa cez jeho byt prehnalo stádo koní, ale Daniel nič. Voľnejší priestor bol len na stenách, kde viselo zo pár máp s označenými mestami, v ktorých žil – Jeruzalem, Berlín, Londýn, Barcelona. Pri niektorých uliciach, rohoch a námestiach som videla akési poznámky, ktorým som hneď nerozumela, lebo boli načmárané po španielsky, a pristúpiť bližšie a lúštiť ich, zatiaľ čo môj hosťiteľ a dobrodinec prestiera a nosí na stôl jedlo, sa mi zdalo neslušné. Preto som upriamila pozornosť na nábytok, teda aspoň na to, čo som v tom neporiadku videla – pohovku, veľký drevený písací stôl s množstvom veľkých i malých zásuviek, police plné španielskych, francúzskych a anglických kníh, a to najkrajšie zo všetkého, akúsi debnu alebo truhlicu so železným kovaním, ktorá vyzerala, akoby ju zachránili z potopenej

lode a teraz slúžila ako stolík. Všetok ten nábytok zrejme získal z druhej ruky, lebo nevyzeral nový, ba vzbudzoval akýsi súcit a to, že sa dusil pod horami papiera a kníh, mu len pridávalo na príťažlivosti. Odrazu ma zaplavila vlna vďačnosti voči jeho majiteľovi, akoby mi neodovzdával len drevo kombinované s čalúnením, ale aj nádej na nový život, možnosť chytiť veci za správny koniec. S rozpakmi sa musím priznať, vaša ctihodnosť, že som mala slzy na krajíčku, hoci ako to už býva, ich zdrojom boli staršie, temnejšie výčitky, ktoré som si nepripúšťala a ktorým uvoľnil cestu ten dar či výpožička v podobe cudzincovho nábytku.

Rozprávali sme sa najmenej sedem alebo osem hodín, možno aj dlhšie. Vysvitlo, že obaja máme radi Rilkeho. Páčil sa nám aj Auden, hoci mne väčšmi, a ani jedného z nás nezaujímal Yeats, no oboch nás kvôli tomu potajme kváril pocit viny, lebo to mohlo znamenať, že vo vnímaní poézie máme ešte veľké medzery. Nezhodli sme sa iba vtedy, keď som spomenula Nerudu, jediného čilského básnika, ktorého som poznala, a Daniel vybuchol ako sopka: Prečo je to tak, že nech sa Čiľan vyberie kamkoľvek na tomto svete, už tam má monopol na čilskú poéziu Neruda so svojimi posratými mušľami? Upieral na mňa pohľad, akoby čakal, čo na to poviem, a ja som mala pocit, že tam, odkiaľ pochádza, sa takto ľudia rozprávajú bežne, ba kvôli poézii sa dokážu aj pobiť, a na okamih ma ovial pocit osamelosti. No bola to len chvíľočka, vzápätí som sa už ospravedlňovala a zaprisahávala, že si určite prečítam skrátený zoznam veľkých čilských básnikov, ktoré načmáral na papierové vrecúško (na samom vrchu, napísané veľkými tlačnými písmenami, trónilo meno Nicanora Parru), a že už nikdy pred ním ani pred nikým iným nevyslovím Nerudovo meno.

Potom sme sa rozprávali o poľskej, ruskej, tureckej, gréckej a argentínskej poézii, o Sapfó a stratených Pasternakových poznámkach, o Ungarettiho smrti, o samovražde Weldona Keesa a zmiznutí Arthura Cravana, o ktorom Daniel tvrdil, že je stále nažive a starajú sa oňho prostitútky v Mexico City. No niekedy,

keď rozbehnutá veta spadla do akejsi jamy či diery, tvár mu zaclonil temný mrak, ktorý chvíľu otáľal, akoby sa mu z nej nechcelo, ale potom zmizol, a vtedy som mala pocit, že by som sa hádam mala zberať na odchod, lebo hoci sme veľa hovorili o poézii, o sebe sme zatiaľ nepovedali takmer nič.

V jednej chvíli Daniel vyskočil a začal v písacom stole, po všetkých tých zásuvkách hľadať cyklus básní, ktoré napísal. Mal názov *Zabudni na všetko, čo som kedy povedal*, alebo tak nejako, a sám ho preložil. Odkošľal si a začal nahlas čítať hlasom, ktorý by u každého iného človek pôsobil afektovane, ba priam komicky, lebo sa mierne chvel, ale uňho znel úplne prirodzene. Neospravedlňoval sa, ani sa neskrýval za háčky papiera. Naopak. Stál rovno ako svieca, akoby z básne čerpal energiu, a často dvíhal zrak, tak často, až som ho začala podozrievať, že sa naučil svoje verše naspamäť. A práve v jednej z tých chvíľ, keď sa naše pohľady stretli, som si uvedomila, že vyzerá naozaj dobre. Mal veľký nos, veľký čilsko-židovský nos, veľké ruky s kostnatými prstami a veľké chodidlá, no bolo v ňom aj niečo jemné, niečo, čo akosi súviselo s jeho dlhými mihalnicami alebo kosťami. Báseň bola dobrá, nie síce vynikajúca, ale veľmi dobrá, ťažko povedať, keď si ju človek nemôže prečítať sám. Zdalo sa, že je o dievčati, v ktorom sa sklamal, hoci mohla byť aj o psovi; v polovici som celkom stratila niť a spomenula som si, ako si R. pred spaním vždy umýval úzke chodidlá, lebo sme mali v byte špinavú dlážku, a hoci mi nikdy nepovedal, aby som si aj ja umyla nohy, bolo to samozrejme, lebo keby som si ich neumyla, zašpinila by som plachtu a potom by si nemusel umývať nohy už ani on. Nechcelo sa mi sedieť na vani alebo stáť pri umývadle s kolenom pri uchu a dívať sa na špinavý vír v bielej porcelánovej výlevke, no bola to jedna z tých nespočetných vecí, ktoré človek v živote robí, aby sa vyhol škriepke, a teraz mi pri tej spomienke bolo do smiechu alebo možno na zadusenie.

Vtom sa v Danielovom byte zošerilo, lebo slnko zmizlo za budovou a vyskočili tiene, ktoré sa dosiaľ skrývali. Pamätám sa,

že na polici bolo niekoľko veľmi veľkých kníh, pekných kníh s vysokými plátennými chrbtami. Na názvy si nespomínam, možno šlo o sériu, ale pôsobili dojmom, akoby sa s tou podvečernou hodinou spriahli. Bolo to, akoby sa steny jeho bytu odrazu pokryli kobercami ako v kine, aby zvuk neprenikol von, alebo aby zvuky zvonka neprenikli dnu, a v tom uzavretom priestore, v tom svetle, ktoré tam ešte ostalo, vaša ctihodnosť, sme boli divákmi i obrazom na plátne. Alebo akoby sme sa odtrhli od ostrova a plávali do neznámych vôd, do temných a hlbokých vôd. V tých časoch ma považovali za príťažlivú ženu, ba niektorí ma označovali za krásavicu, hoci som nikdy nemala dobrú pleť, a práve tú som si všimla, keď som sa pozrela do zrkadla, a ešte mierne zmätený pohľad a zmraštené čelo, hoci som si vôbec neuvedomovala, že sa mračím. Ale predtým, ako som stretla R.-a, ba aj vtedy, keď som s ním chodila, mi ne jeden muž dával najavo, že by rád šiel so mnou domov na noc alebo aj na dlhšie, a keď sme s Danielom vstali a presunuli sa do obývačky, uvažovala som, čo si o mne myslí.

Vtedy mi povedal, že písací stôl krátko používal Lorca. Myslela som si, že žartuje, lebo sa mi zdalo nepravdepodobné, že by tento čilský cestovateľ, ktorý bol odo mňa mladší, mal taký cenný kus nábytku, no rozhodla som sa tváriť, že mu verím, aby som ho neurazila, keď mi preukázal takú láskavosť. Keď som sa spýtala, ako ho získal, pokrčil plecami a odvetil, že ho kúpil, ale viac sa o tom nerozširoval. Myslela som, že povie: A teraz ho dávam vám, ale nepovedal, len kopol do nohy stola, nie silno, ale jemne, úctivo, a kráčal ďalej.

Vtedy alebo neskôr sme sa pobožkali.

DO INFÚZIE vám vstrekla ďalšiu dávku morfia a pripla vám na hrud' uvoľnenú elektródu. Nad Jeruzalemom svitalo. Obe sme chvíľu sledovali, ako stúpa a klesá zelené svetielko vášho EKG. Potom zatiahla záves a nechala nás samých.

Božk nemal vrchol. Niežeby bol nanič, ale bol len čiarkou v našom dlhom rozhovore, vedľajšou poznámkou, ktorou sme sa chceli uistiť, že si rozumieme, ponukou na priateľstvo, ktoré je oveľa vzácnejšie ako sexuálny vzťah, ba aj láska. Daniel mal väčšie pery, ako som očakávala; neboli veľké na tvári, ale boli veľké, keď som zavrela oči a dotkli sa mojich, a na zlomok sekundy som mala pocit, že ma dusia. Pravdepodobnejšie však bolo, že som len bola zvyknutejšia na R.-ove pery, tenké nesemitské pery, ktoré v zime modrali. Daniel mi jednou rukou stisol stehno a ja som sa dotkla jeho vlasov, voňali ako špinavá rieka. Medzitým sme už padali alebo sa šmýkali do žumpy zvanej politika a Daniel sprvu zlostne a potom takmer so slzami v očiach hromžil na Nixona a Kissingera, na ich sankcie a nemilosrdné machinácie, ktorými sa podľa neho snažili udusiť v Čile všetko nové, mladé a krásne, nádej, ktorá priviedla doktora Allendeho až do paláca La Monedada. Robotníkom stúpili platy o päťdesiat percent, a tie svine vidia len tú svoju meď a nadnárodné monopoly! Idú sa posrať, keď si predstavia, že by sa v demokratických voľbách mal hlavou štátu stať marxistický prezident! Prečo nám nedajú pokoj a nenechajú nás žiť po svojom? spýtal sa a v očiach sa mu mihol prosebný výraz, akoby som mala nejaký vplyv na pochybné individuá, ktoré otáčajú kormidlom tej temnej lode zvanej moja vlasť. Nápadne mu vyčnieval ohryzok a zakaždým, keď prehltoľ, poskočil mu v hrdle a teraz mu skákal ako jablko odhodené do mora. O tom, čo sa dialo v Čile, som veľa nevedela, aspoň vtedy nie, zatiaľ ešte nie. O poldruha roka neskôr, keď mi Paul Alpers povedal, že Daniela Varského odviekla uprostred noci Contrerasova tajná polícia, som už vedela. Ale v zime roku 1972, keď som sedela v slabnúcom svetle večera v jeho byte na Stoprvej ulici, zatiaľ čo generál Augusto Pinochet Ugarte bol ešte zdržanlivým servilným veliteľom generálneho štábu, ktorý chcel, aby ho deti jeho priateľov volali ocko, som toho veľa nevedela.

Zvláštne, vôbec si nepamätám, ako sa ten večer (medzitým to už bola ohromujúca newyorská noc) skončil. Najskôr sme

sa rozlúčili a ja som odišla, alebo sme možno odišli spolu a Daniel ma odprevadil k metru alebo mi zastavil taxík, lebo tá štvrť a vlastne celé mesto neboli vtedy najbezpečnejšie. Proste, nič si nepamätám. O niekoľko týždňov neskôr zastavilo pred mojím bytom sťahovacie auto, z ktorého chlapi vyložili nábytok. To už bol Daniel Varsky doma, v Čile.

Prešli dva roky. Spočiatku mi písal pohľadnice. Prvé boli srdečné, ba žoviálne: Všetko je OK. Rozmýšľam, že vstúpim do Čilskej speleologickej spoločnosti, ale neboj sa, nebude mi to brániť v písaní poézie, skôr naopak, tieto veci sa dobre dopĺňajú. Možno budem môcť chodiť na Parrove prednášky z matematiky. Politická situácia sa zhoršuje, ak nevstúpim do Speleologickej spoločnosti, tak vstúpim do MIR. Opatruj Lorcov stôl, raz si poň prídem. Besos, D.V. Po vojenskom puči už boli pohľadnice pochmurnejšie a záhadnejšie a potom, asi polroka predtým, ako som sa dozvedela o jeho zmiznutí, celkom prestali chodiť. Všetky som ich mala v jednej zásuvke jeho písacieho stola. Neodpisovala som mu, lebo som nemala adresu. V tých rokoch som ešte písala verše a napísala som niekoľko básní adresovaných alebo venovaných Danielovi Varskému. Zomrela mi babka a pochovali ju ďaleko na predmestí, kam sa človek len tak ľahko nedostal, chodila som s niekoľkými mužmi, dvakrát som sa presťahovala a na písacom stole Daniela Varského som napísala svoj prvý román. Niekedy som si naňho nespomenula aj celé mesiace. Neviem, či som už vedela o Ville Grimaldi, takmer určite som nepočula o Calle Londres 38, Cuatro Alamos alebo Discoteca, ktorá bola známa aj ako Venda Sexy, lebo sa tam odohrávali sexuálne zverstvá a vyhrávala tam hudba, ktorá sa páčila mučiteľom, no tak či onak som vedela dosť, aby sa mi niekedy, keď som zaspala na Danielovej pohovke, čo sa mi stávalo často, snívali desivé sny o tom, čo s ním robia. Niekedy, keď som prechádzala pohľadom po jeho nábytku, po pohovke, písacom stole, stolíku, policiach a stoličkách, ma prikvačilo zdruvujúce zúfalstvo, niekedy len neurčitý smútok a niekedy som bola presvedčená, že to všetko je záhada, ktorú mi zanechal a ktorú mám objasniť.

Občas som stretla ľudí, zväčša Čílanov, ktorí Daniela poznali alebo o ňom počuli. Krátko po smrti sa stal známejší, považovali ho za jedného z mučeníckych básnikov, umlčaných Pinochetom. No tí, čo Daniela mučili a zabili, jeho verše, pravdaže, nikdy nečítali, ba možno vôbec nevedeli, že písal. Niekoľko rokov po jeho zmiznutí som s pomocou Paula Alpersa rozoslala Danielovým priateľom listy, v ktorých som sa ich pýtala, či nemajú nejaké jeho básne a či by mi ich nemohli poslať. Chcela som ich niekde vydať na počesť jeho pamiatky. Ale prišiel mi len jeden list, krátka odpoveď od starého priateľa zo školy, vraj nič také nemá. Asi som v liste spomenula písací stôl, inak som si jeho PS nevedela vysvetliť: Mimochodom, pochybujem, že ten stôl niekedy vlastnil Lorca. To bolo všetko. Odložila som list do zásuvky k Danielovým pohľadniciam. Chcela som dokonca napísať aj jeho matke, ale nakoniec som od toho upustila.

Odvtedy prešlo veľa rokov. Pár rokov som bola vydatá, ale teraz žijem zase sama, a nie som preto nešťastná. Človek niekedy vidí tak jasne, že aj cez hrubizné múry zbadá inú dimenziu, na ktorú zabudol alebo sa ju rozhodol nebrať na vedomie, aby mohol žiť v najrôznejších ilúziách, ktoré robia život, najmä život s druhými ľuďmi, znesiteľným. A práve do tohto bodu som dospela, vaša ctihodnosť. Keby nebolo tých udalostí, ktoré chcem opísať, možno by som už nemyslela na Daniela Varského alebo by som naňho myslela len občas, hoci som stále mala jeho police, písací stôl a truhlicu, ktorá pochádzala zo španielskej galeóny alebo z nejakej stroskotanej lode a teraz sa používala ako stolík. Pohovka začala plesnivieť, nepamätám sa, kedy presne, ale musela som ju vyhodiť. Občas som rozmýšľala, že sa zbavím aj ostatných vecí. V určitom rozporení mi pripomínali to, na čo by som najradšej zabudla. Občas sa ma napríklad nejaký novinár, ktorý chce som mnou urobiť rozhovor, spýta, prečo som prestala písať poéziu. Odvetím, že verše, ktoré som písala, neboli dobré, ba možno boli aj zlé, že každú báseň si viem predstaviť ako dokonalú a to ma umlčalo, alebo že som v básňach, ktoré som sa pokúšala napísať,

uviazla ako v pasci, čo je to isté, ako keby som povedala, že som uviazla v pasci života alebo nevyhnutnosti smrti, ale nie preto som prestala písať verše. Pravda je taká, že keby som vedela vysvetliť, prečo som prestala písať, mohla by som začať písať znova. Chcem tým povedať len toľko, že písací stôl Daniela Varského, ktorý sa stal na vyše dvadsaťpäť rokov mojím, mi toto všetko pripomínal. Vždy som sa považovala iba za jeho dočasného strážcu a predpokladala som, že príde deň, keď sa, hoci so zmiešanými pocitmi, zbavím povinnosti opatrovať písací stôl môjho priateľa, mŕtveho básnika Daniela Varského, a potom sa budem môcť odsťahovať, kam budem chcieť, možno aj do inej krajiny. Nie je to celkom tak, že ma ten stôl držal v New Yorku, lebo keď sa nad tým hlbšie zamyslím, musím priznať, že to bola len výhovorka, ktorú som používala, aby som sa nemusela rozlúčiť so všetkými tými rokmi, hoci bolo už dávno jasné, že v meste ma nedrží vôbec nič. A predsa, keď ten deň prišiel, mojím životom, mojím konečne osamelým a pokojným životom to poriadne zamávalo.

Písal sa rok 1999, koniec marca. Sedela som za písacím stolom a pracovala, keď vtom zazvonil telefón. Nespoznávala som hlas na druhom konci linky, ktorý sa pýtal na mňa. Chladne som sa spýtala, kto volá. Rokmi som sa naučila strážiť si súkromie, nie preto, že by sa ho pokúšalo narušiť toľko ľudí (podarilo sa to len niektorým), ale preto, lebo písanie si žiada, aby sa človek chránil, nedal sa a do istej miery bol a priori neústretový aj vtedy, keď nemusí. Mladá žena povedala, že sme sa nikdy nestretli. Spýtala som sa, prečo teda volá. Myslím, že ste poznali môjho otca Daniela Varského, odvetila.

Keď som začula to meno, prešiel mi mráz po chrbte, a to nielen preto, lebo ma prekvapilo, že Daniel má dcéru, alebo preto, že jeho tragický osud má ďalšie pokračovanie a ja som v ňom dlho hrala vedľajšiu rolu, či dokonca preto, lebo mi bolo jasné, že moja dlhoročná funkcia správkyne cudzieho majetku sa chýli ku koncu, ale aj preto, že v hĺbke duše som roky na tento telefonát čakala a teraz som sa ho napriek neskorej hodine dočkala.

Spýtala som sa, ako ma našla. Pustila som sa do pátrania, odvetila. Ale ako ste vedeli, že máte pátrať po *mne*? S vašim otcom som sa stretla iba raz a bolo to už veľmi dávno. Od mojej mamy, odvetila. Nemala som predstavu, o čom hovorí. Raz ste jej napísali list, pokračovala, v ktorom ste sa pýtali, či nemá nejaké otcove básne. Ale to je na dlhé rozprávanie. Keď sa stretneme, porozprávam vám to. (Pravdaže sa stretneme, dobre som vedela, že jej nemôžem nič odprieť, no zároveň ma jej istota mierne vykoľajila.) V tom liste ste písali, že máte jeho písací stôl, povedala. Máte ho ešte?

Pozrela som sa cez celú izbu na drevený písací stôl, za ktorým som napísala sedem románov a na ktorého doske ležal v kuželi svetla materiál – štos strán a poznámok – na ôsmy román. Jedna zásuvka bola pootvorená, jedna z devätnástich; niektoré boli malé, iné veľké a ich nepárny počet a zvláštne rozmiestnenie, uvedomila som si práve teraz, keď mi ich mali vziať, vniesli do môjho života akýsi určujúci, ak nie priamo tajomný poriadok, poriadok, v ktorom bolo, keď mi písanie naozaj šlo, niečo priam mystické. Devätnásť zásuviek rôznej veľkosti, niektoré pod doskou stola, niektoré nad ňou, v ktorých svetskom obsahu (v jednej známky, v druhej spinky) sa tajil oveľa zložitejší zámer, projekt mysle, výsledok tisícok a tisícok dní premýšľania, počas ktorých som na ne civela, akoby sa v nich skrývalo zakončenie nepoddajnej vety, akési vyvrcholenie, radikálne odpútanie sa od všetkého, čo som kedy napísala, a smerovanie ku knihe, ktorú som vždy chcela napísať, ale nikdy nenapísala. Tie zásuvky stesľovali zvláštnu, hlbokú logiku, rozpoloženie mysle, ktoré sa nedalo vyjadriť inak, len ich presným počtom a rozmiestnením. Alebo do nich vkladám niečo, čo v nich nie je?

Moja stolička bola trochu odvrátená a čakala, kým sa vrátim a budem jej venovať pozornosť. V taký večer som bola hore aj celú noc, písala a civela na čiernu riekku Hudson, pokiaľ som len mala energiu a jasnú myseľ. Nikto ma nevolal do postele, nik nežiadal, aby rytmus môjho života pulzoval v páre, nebol tu nik, za kým by som musela ísť. Keby bol volal niekto iný, po skončení

telefonátu by som sa vrátila k stolu, s ktorým som počas dva a pol desaťročia, čo som sa nad ním hrbila a prispôbovala sa mu, fyzicky zrástla.

Chvíľu som uvažovala, že jej poviem, že som ho niekomu dala alebo som ho vyhodila. Alebo že sa mýli, lebo písací stôl jej otca som nikdy nemala. Tápala, nechávala mi otvorené vrátka – *Máte ho ešte?* Bola by sklamaná, ale o nič by som ju neobrala, aspoň nie o nič také, čo niekedy mala. A mohla by som písať za stolom ďalších dvadsaťpäť-tridsať rokov alebo pokiaľ mi bude slúžiť myseľ a neopustí ma potreba písať.

Ale namiesto toho som bez uvažovania odvetila, áno, mám. Obzrela som sa a premýšľala, prečo som tie slová vyhrkla tak rýchlo, hoci ma razom vykoľajili. A hoci je zrejmé, že to bolo normálne, ba dokonca správne, vaša ctihodnosť, vedela som, že som ich nevyriekla preto. Ľuďom, ktorých som mala rada, som kvôli svojej práci ubližovala oveľa väčšími a žena, ktorá sa ma teraz na niečo pýtala, bola úplne cudzia. Nie, súhlasila som z rovnakého dôvodu, ako som napísala v jednej poviedke: lebo som mala pocit, že musím povedať áno.

Rada by som si ho vzala, povedala. Pravdaže, odvetila som hneď, no nedopriala som si ani chvíľku na rozmyslenie a spýtala som sa jej, kedy si poň chce prísť. V New Yorku som už len týždeň, odvetila. Vyhovovalo by vám to v sobotu? To by som písací stôl mala, rátala som, ešte päť dní. Dobré, povedala som, hoci nedbanlivý tón môjho hlasu už ani nemohol byť vo väčšom nesúlade s pocitom zmätku, ktorý ma ovládol. Mám aj ďalší nábytok, ktorý patril vášmu otcovi, povedala som. Aj ten si môžete vziať.

Ešte než položila, spýtala som sa, ako sa volá. Lea, odvetila. Lea Varsky? Nie, povedala, Weisz. A potom mi vecne vysvetlila, že jej matka, Izraelčanka, bývala začiatkom sedemdesiatych rokov v Santiagu. Približne v čase, keď došlo k vojenskému puču, mala krátky lúboštný vzťah s Danielom a zakrátko odišla z krajiny. Keď jej matka zistila, že je tehotná, napísala Danielovi. Odpoveď nikdy nedostala, lebo v tom čase už bol zatknutý.

Keď bolo v tichu, ktoré sa rozhostilo, zrejme, že sa nám minuli drobné, zvládnuteľné témy a ostali len tie, ktoré boli na telefonát priťažké, povedala som, áno, mám ten písací stôl už dlho a vždy som si myslela, že si raz poň niekto príde, hoci keby som o vás vedela, pokúsila by som sa vám ho, pravdaže, vrátiť už skôr.

Keď položila, šla som sa do kuchyne napiť vody. Vrátila som sa do izby – obývačku som nepotrebovala, a tak som ju používala ako pracovňu –, zamierila som k písaciemu stolu a sadla si zaň, akoby sa nebolo nič stalo. Ale stalo sa, pravdaže, a keď som sa pozrela na obrazovku počítača, na vetu, od ktorej ma odtrhol vyzváňajúci telefón, vedela som, že v ten večer s ňou už nepohnem.

Vstala som a podišla ku kreslu na čítanie. Vzala som zo stolíka knihu, no s údivom som si uvedomila, že v myšlienkach blúdím kdesi inde. Pozrela som sa cez celú izbu na písací stôl, ako som naň hľadievala nespočetne ráz po nociach, keď som uviazla v slepej uličke, ale nechcela som sa ešte vzdať. Nie, nepokladám písanie za čosi mystické, vaša ctihodnosť, je to práca ako každá iná; vždy som si myslela, že moc literatúry spočíva v tvrdohlavosti jej tvorcov. Preto som nikdy nenaletela predstave, že spisovateľ potrebuje na písanie nejaký zvláštny rituál. Keby som musela, dokázala by som písať azda hocikde, v ášrame alebo v kaviarni plnej ľudí, aspoň som tak vždy tvrdila, keď sa ma niekto pýtal, či píšem rukou alebo na počítači, ráno alebo večer, sama alebo medzi ľuďmi, v sedle ako Goethe, postojacky ako Hemingway, poležiačky ako Twain, a tak ďalej, akoby existoval nejaký čarovný kľúčik od trezoru s románom, s hotovým a na vydanie pripraveným románom, ktorý sa skrýva v každom z nás. Nie, v skutočnosti ma vyviedlo z miery to, že prídem o zabané podmienky na prácu; bola to čistá sentimentalita, nič iné.

Vykoľajilo ma to. Bola v tom všetkom akási melanchólia, melanchólia, ktorá sa začala príbehom Daniela Varského, a teraz sa preniesla na mňa. Ale nebol to neriešiteľný problém. Zajtra ráno, povedal som si, si pôjdem kúpiť nový písací stôl.

Zaspala som až po polnoci a ako vždy, keď ma kvári nejaký problém, mala som nepokojný spánok a živé sny. Ale ráno,

napriek blednúcemu pocitu, že som prežila niečo dramatické, som si z nich pamätala len málo – pred mojím domom stál akýsi chlap, triasol sa v ľadovom vetre, ktorý fúkal po rieke Hudson z Kanady, až od polárneho kruhu, a keď som prechádzala okolo neho, poprosil ma, aby som potiahla za červenú nitku, čo mu visela z úst. Zo súcitu som mu vyhovela, ale čím ďalej som ťahala, tým viac kotúčov sa mi kopilo pri nohách. Keď ma už boleli ruky, chlap na mňa skríkol, aby som ťahala ďalej, až sme skokom v čase, aký je možný len v sne, obaja nadobudli presvedčenie, že na konci nitky je niečo veľmi dôležité; no možno som si ten luxus, keď som uvažovala, či tomu mám alebo nemám veriť, dopriala len ja a pre neho to bola otázka života a smrti.

Nový stôl som si nešla kúpiť ani na druhý, ani na ďalší deň. Keď som si sadla k práci, nielenže som sa nedokázala poriadne sústrediť, ale keď som si pozrela, čo som napísala, všetky tie slová mi pripadali zbytočné, neživé, neautentické a nepresvedčivé. Kultivovanosť, o ktorú som sa usilovala a ktorá je znakom pravej prózy, mi teraz pripadala ako vyumelkovaná rafinovanosť, ktorá nemá odhaľovať nekonečnú hĺbku skrytú pod povrchom vecí, ale iba odvrátiť pozornosť od toho, čo je vyslovene plytké. Ešte prednedávnom jednoduchá, čistá próza zbavená všetkých ozdôbok, ktoré len odpútavajú pozornosť, bola teraz len tupou masou slov bez napätia a energie, ktorá sa ťažkopádne sunula vpred, ničomu neodporovala, nič nebúrila, nič nekričala. Hoci som istý čas zápasila s mechanizmom, ktorý tkvie za každou knihou, pretože som nedokázala prísť na to, ako zapasovať jednotlivé časti do seba, stále som verila, že je v tom všetkom nejaký plán a že keby som ho dokázala rozpoznať a oddeliť, ukázalo by sa, že má v sebe tú jemnú a nezjednodušiteľnú myšlienku, akú si vyžaduje román, ktorý, pokiaľ ju chce vyjadriť, musí byť napísaný jediným možným spôsobom. Ale teraz sa mi videlo, že som sa mýlila.

Vyšla som z bytu a zamierila do Riverside Parku a na Broadway, aby som sa prešla a prečistila si hlavu. Zastavila som sa u Zabara, kúpila si niečo na večeru, zamávala tomu istému

mužovi v oddelení syrov, ktorý tam bol odvtedy, čo som navštívila babku, pretisla sa okolo starých, silno napudrovaných hrbáčov, ktorí tlačili pred sebou vozík s pohárom zaváraných uhoriek, a stála v rade za ženou, čo v jednom kuse nedobrovoľne prikyvovala – áno, áno, áno, áno –, horlivo ako dievča, ktorým kedysi bola, a to aj vtedy, keď chcela povedať nie, nie, už dosť, nie.

Ale keď som sa vrátila domov, nič sa nezmenilo. Na druhý deň to bolo ešte horšie. Iba čo som sa utvrdila v názore na to, čo som napísala za posledný rok-dva. Keď som v nasledujúcich dňoch sedela za písacím stolom, nedokázala som nič, len vložiť do škatule rukopis a poznámky a vyhodiť zo zásuviek zbytočnosti. Boli tam staré listy, popísané papieriky, ktorých obsah mi dnes už nič nehovoril, porozhadzované drobnosti, zvyšné časti dávno odhodených vecí, najrôznejšie elektrické transformátory, označené adresou, na ktorej som bývala s bývalým manželom S.-om – zbierka najneužitočnejších vecí a pod voľajakými starými poznámkami Danielove pohľadnice. V jednej zásuvke celkom vzađu som objavila zažltnutú knižku v mäkkej väzbe, ktorú tam Daniel zrejme zabudol pred dávnymi rokmi, zbierku poviedok od Lotte Berg, ktorú mu darovala v roku 1970. Všetko, čo som chcela vyhodiť, som napchala do veľkého vreca, ostatné som dala do škatule – okrem pohľadníc a knižky. Tie som bez prečítania vložila do manilovej obálky. Mnohé zásuvky som vyprázdnila, niektoré veľmi malé, ako som už spomenula, a niektoré priemernej veľkosti, okrem tej, na ktorej visela malá mosadzná zámka. Keby ste sedeli za stolom, mali by ste ju tesne nad pravým kolenom. Zásuvka bola zamknutá, pokiaľ mi len siahla pamäť, a hoci som kľúč veľakrát hľadala, nenašla som ho. Raz som zo zvedavosti alebo z nudy pokúsila zámku vylomiť skrutkovačom, ale iba čo som si odrela hánky. Neraz som si želala, aby bola zamknutá iná zásuvka, lebo tá vpravo navrchu bola najpraktickejšia a vždy, keď som v stole niečo hľadala, inštinktívne som siahla po prvej a prebudila letmý pocit nešťastia, akýsi osihotený pocit, ktorý, ako som vedela, nemal so zásuvkou nič spoločné, no akosi tým dotykcom

ožíval. Z akéhosi dôvodu som si vždy myslela, že sú v nej listy od dievčiny z básne, ktorú mi Daniel Varsky kedysi čítal, a ak nie od nej, tak od nejakej inej.

V sobotu na poludnie zazvonila pri dverách môjho bytu Lea Weisz. Keď som otvorila a videla ju tam stáť, až sa mi zastavil dych: bol to Daniel Varsky, aj keď medzitým uplynulo dvadsaťsedem rokov, presne ako som si ho pamätala, keď som v tom zimnom popoludní ňu zazvonila a on mi otvoril, ibaže teraz bolo všetko naopak ako v zrkadle alebo akoby sa bol čas náhle zastavil a potom vyrazil dozadu a vymazal všetko, čo vykonal. Tá istá chudá tvár, ten istý nos a napriek tomu vrodená jemnosť. A teraz mi tá ozvena Daniela Varského podala ruku. Keď som ju stisla, bola studená, hoci vonku bolo teplo. Dievčina mala na sebe modré zamatové, na laktoch vyšúchané sako a na krku červenú bavlnenú šatku s koncami frajersky rozhodnými na pleciah ako vysokoškolačka, ktorá kráča vo vetre cez nádvorie univerzity, zhrbená pod ťarchou prvého stretnutia s Kierkegaardom alebo Sartrom. Vyzerala mladá, osemnásť-devätnásťročná, ale keď som si to zrákala, uvedomila som si, že musí mať dvadsaťštyri alebo dvadsaťpäť rokov, takmer presne tolko, ako sme mali s Danielom, keď sme sa zoznámili. A v tom, ako jej padali vlasy do očí, i v samotných očiach, tmavých a takmer čiernych, bolo na rozdiel od študentky so sviežou tvárou čosi zlovestné.

Ale keď vošla dnu, videla som, že nie je ako jej otec. Okrem iného bola menšia, územčistejšia a pôsobila takmer zlomyseľným dojmom. Vlasy mala gaštanovohnedé, nie čierne ako Daniel. Na chodbe, v svetle, ktoré nám svietilo nad hlavami, sa Danilove črty rozplynuli, takže keby som prešla okolo Ley na ulici, možno by sa mi ani nezдалa povedomá.

Hneď zbadala písací stôl a pomaly podišla k nemu. Zastala pred tou horou dreva, ktorá bola pre ňu, myslím, prítomnejšia, ako bola pre jej otca, priložila si ruku na čelo a sadla si na stoličku. Chvíľu som si myslela, že sa rozplače. Ale ona zdvihla ruky, prechádzala nimi po stole a otvárala zásuvky. Potlačila som zlosť

nad tolkou vtieravosťou i nad tým, čo nasledovalo; Lei totiž nestačilo, že otvorila jednu zásuvku a nazrela do nej, ale nakukla do troch či štyroch, a až potom, keď videla, že sú prázdne, bola podľa všetkého spokojná. Chvíľu mi bolo do plaču.

Zo slušnosti, ale aj preto, aby sa už nehrabala v stole, som jej ponúkla čaj. Vstala, obrátila sa a rozhliadla sa po izbe. Bývate sama? spýtala sa. Tón jej hlasu alebo výraz jej tváre, keď sa pozrela na nahnutý štós kníh vedľa môjho flakateho kresla a na špinavé hrnčeky, ktoré sa nahromadili na parapete, mi pripomenul, ako lútostivo sa na mňa priatelia dívali niekedy, keď ku mne chodili ešte predtým, než som spoznala jej otca a žila som v byte sama bez R.-ových vecí. Áno, odvetila som. Chutí vám čaj? Nikdy ste sa nevydali? spýtala sa, a možno preto, že ma tá neokresaná otázka zarazila, bez premýšľania som odvetila: Nie. Ani ja sa nechystám, povedala. Nie? spýtala som sa. A prečo? Pozrite sa na seba, odvetila. Môžete ísť, kam chcete, môžete žiť, ako sa vám páči. Zastrčila si vlasy za uši a znovu sa rozhliadla po izbe, akoby jej čochvíľa mal patriť nielen stôl, ale celý byt, ba sám život.

Nemohla som sa jej, aspoň v tej chvíli, spýtať, za akých okolností zatkli Daniela, kde ho držali a či vie niečo o tom, ako a kde zomrel. Namiesto toho som sa v nasledujúcej polhodine dozvedela, že Lea bývala dva roky v New Yorku a študovala u Juilliarda klavír, až sa jedného dňa rozhodla, že sa jej už nechce hrať na ten obrovský nástroj, ku ktorému bola pripútaná od piatich rokov, a o niekoľko týždňov sa vybrala domov do Jeruzalema. Bývala tam posledný rok a snažila sa prísť na to, čo bude teraz vlastne robiť. Do New Yorku sa vrátila len preto, aby si vzala zopár vecí, ktoré nechala u priateľov a spolu s písacím stolom ich chcela poslať loďou do Jeruzalema.

Niektoré podrobnosti mi asi unikli, lebo zatiaľ čo rozprávala, nevedela som sa zmieriť s myšlienkou, že jediná zmysluplnú vec vo svojom spisovateľskom živote, jediné fyzické stelesnenie všetkého, čo bolo inak nehmotné a nehmatateľné, odovzdávam tejto opustenej tuláčke, ktorá pri ňom sedí ako pri otcovskom oltári.